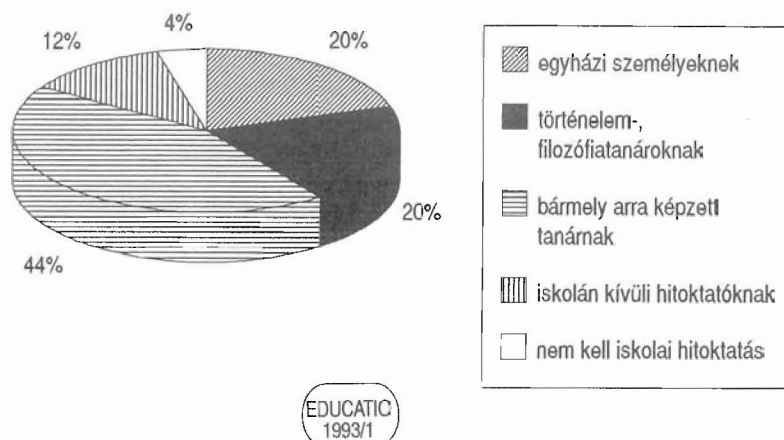

3. ÁBRA

„Ön szerint kiknek kellene oktatniuk a vallás- és Bibliaismeretet? (százalékos megoszlás)

A hitoktatásnál megfigyelthez hasonlóan nagyon megosztottak a pedagógusok a felekezetszemleges vallás- és Biblia-ismeret tanrendbe illesztésével kapcsolatban is, ebben az esetben is közel fele-fele arányban találunk olyanokat, akik ezen tantárgyakat órarendi keretek között találják megvalósíthatónak (51 százalék), s hasonló azok aránya, akik az iskolai tanórákon túlmenően képzelik el azt (43 százalék; 6 százalék nem válaszolt kérdésünkre). Ugyancsak megosztott volt a pedagógusok véleménye a hitoktatás és a Biblia- illetve vallásismeret oktatásának helyszínét illetően is: mindkét esetben 70 százalék körül mozog azoknak az aránya, akik ezek tanítását inkább az iskola épületében tartják megfelelőnek.

Szemerszki Mariann

ISKOLA ÉS SZÜLŐK

Az oktatásügyi kutatások vissza-visszatérő kérdése az iskola és a szülői ház kapcsolatának vizsgálata. Minden eddigi kutatás rámutat annak konfliktusos voltára, és különböző módszerekkel próbálja feltárni az ellentmondások forrását. Az általunk ismert kutatások mód-

szere az interjúkészítés, dokumentumelemzés, óramegfigyelés volt, az itt bemutatandó eredmények közvélemény-kutatásokon alapulnak. A korábbi kutatások gyakran a gyerekek magatartásával (neveletlenségével) összefüggő problémákat jelölik meg a feszültség okaként. Az általunk végzett közvélemény-kutatások adatai inkább arról győznek meg bennünket, hogy ha vannak is feszültségek az iskola és a szülői ház kapcsolatában, azok elsősorban információhiányon alapulnak. A kapott eredményekből az a számunkra is új következtetés vonható le, hogy a szülők nagy része "új alapokra" szeretné helyezni az iskolával való kapcsolatát, ami abból áll, hogy gyermekeik tanulási folyamatát aktívan kívánják "követni", vagyis a tanár-szülő kapcsolat partnerkapcsolattá alakítását vélik kívánatosnak.

A következőkben alapvetően két szülői közvélemény-kutatás adatait használom fel, érintőlegesen más – az Oktatókutató Intézetben készült – közvéleménykutatásra is hivatkozom. A közvélemény-kutatások egy dunántúli kisvárosban, illetve a főváros egyik kerületében készültek. A kérdőívek önkiröltésesek voltak, így nem meglepő, hogy a magasabb iskolai végzettségű szülők mintánkban felülreprezentáltak. A visszaérkezett kérdőívek száma közel 3.000 volt.

Az iskolával kapcsolatos elvárások

Kérdőívünkben nyolc olyan lehetőséget soroltunk fel, amelyekről úgy gondoltuk, hogy beletartozik a szülők iskolával kapcsolatos elvárásai közé. Így arra kerestünk választ, hogy a szülők igénylik-e, hogy a tanárok ne csak oktassák, hanem neveljék is a gyerekeket; igénylik-e, hogy együttműködjenek a szülőkkel a tanárok, illetve, hogy az iskola tevékenysége fél vagy egész napra terjedjen-e ki.

A dunántúli szülők zöme (94%) szeretné, ha az iskola olyan tudást adna a gyerekeknek, amellyel továbbtanulhatnak. Az iskolával szembeni második legfontosabb elvárás, hogy segítse a gyerekek pályaválasztását (89%). Ezután következik (87–87%-os arányban) az az igény, hogy az iskola ne csak oktasson, hanem neveljen is; hogy segítse az általános emberi értékek átadását; hogy működjenek együtt a szülőkkel. Ettől az elvárástól alig marad el (86%) az az igény, hogy tanítsa meg a gyerekeknek a kötelező tananyagot, és segítsen a nehezen tanuló gyerekek eredményeinek javításában (86%). A legkisebb mértékben (63%) azt várják el az iskolától, hogy délutáni programokat biztosítson a gyerekek számára.

Összehasonlítással a budapesti kérdőívben egyetlen adatunk szerepel. Eszerint a szülők 90%-a igényli, hogy az iskola ne csak oktasson, hanem neveljen is.

Az 1990 májusában végzett tanügyi közvéleménykutatás (*Halász 1991*) adatai is azt mutatják, hogy a szülők fontosnak tartják a nevelést. Az oktatással kapcsolatos beállítódás vizsgálatakor felsorolt 20 feladat közül 7 nevelési tartalmú. Az első öt helyen két nevelési cél található: 1. hely: tisztességre, erkölcsre nevelés; 5. hely: rendre, fegyelemre nevelés.

A kutatások adatai tehát arról győznek meg bennünket, hogy a szülők igénylik az iskolában történő nevelést, még akkor is, ha az ott folyó nevelés kívánatos "értékeiről" manapság megoszlanak a vélemények. Abban a szülők/tanárok nagy része egyetért, hogy az iskolának feladata az általános erkölcsi, emberi értékek átadása (*Szigeti-Szemerszki-Drahos 1992*).

Informáltság az iskola munkájáról

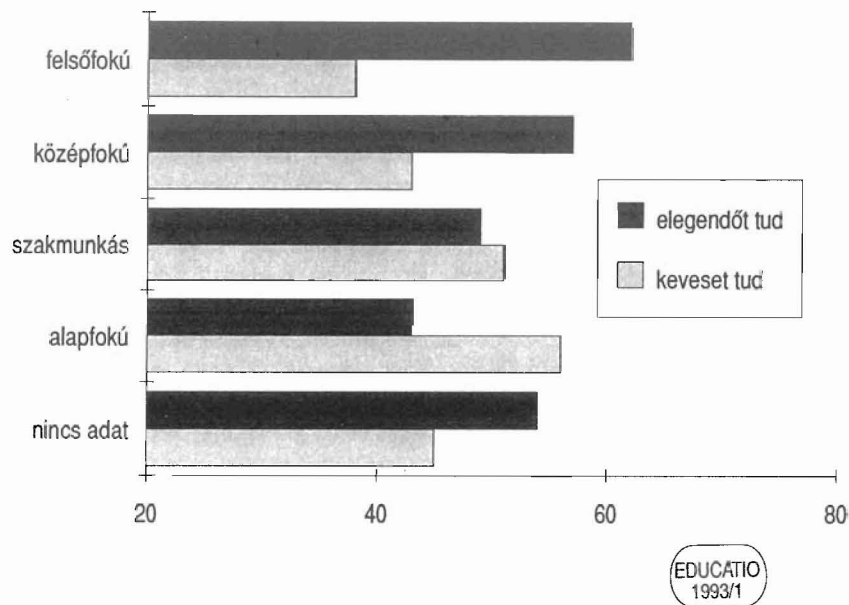
A kérdőívek összeállításakor azt feltételeztük, hogy a szülők nem rendelkeznek megfelelő mennyiségű információval az iskola munkájáról. A kapott adatok (dunántúli város) megerősítették hipotézisünk helyességét.

Válaszolóinknak csupán fele érezte úgy, hogy elegendő ismerettel rendelkezik a gyermeke iskolájában folyó munkáról. "Információs lejtő" volt tapasztalható az informáltság és a

családok átlagos iskolai végzettségének tekintetében: “természetesen” a magasabb iskolai végzettségű családok többet tudnak a tanintézményekről.

1. ÁBRA

Az iskoláról való informáltság és a szülő iskolázottságának kapcsolata. Mennyit tud a szülő az iskoláról? (százalékos megoszlás)

A legtöbb szülő (70%) az iskolában használt tankönyvekről, a tanítási módszerekről illetve az iskola szolgáltatásairól rendelkezik megfelelő mennyiségű információval. Kevesebb információval rendelkeznek arról, hogy az egyes tantárgyakból mik a követelmények (62%), illetve, hogy milyen feltételek között folyik az adott iskolában az oktató/nevelőmunka (54%). A legkevesebbet az “eredménymutatókról” tudnak, vagyis arról, hogy milyen eredményeket érnek el az iskola tanulói más iskolákhoz képest (45%), illetve, hogy az iskola volt tanulói hol és milyen eredménnyel tudták folytatni tanulmányaikat (32%). A továbbiakban nézzük meg, hogy az iskolai élet milyen területeiről szeretnének a szülők több információt kapni (lásd az I. táblát).

Amint az adatokból kitérünk, a szülőket leginkább a tanulással összefüggő gyakorlati dolgok érdeklik, vagyis az, hogy az egyes tárgyakból mik a követelmények, és hogy milyen módszerrel, és milyen tankönyvekből tanítják az egyes tantárgyakat. A szülőknek ez a gyakorlatias érdeklődése mindenképpen arra enged következtetni, hogy gyermekeik tanulásában aktívan részt vesznek vagy részt szeretnének venni. A szülők számára tehát kiemelkedően fontos, hogy a gyerekek el tudják sajátítani a “boldogulásukhoz” szükséges

tananyagot – még akkor is, ha gyakran bírálják annak túlméretezettségét – olyannyira fontos, hogy maguk is megpróbálják figyelemmel kísérni haladásukat. Hogy erre miért van szükség, arról nincsenek empirikus adataink. Feltételezéseink között a következőket említhetjük meg: az iskolával (tanárokkal) szembeni általános bizalmatlanság; a tananyag (nem megfelelő) átadásával való elégedetlenség; a (nem megfelelő) osztályzással való elégedetlenség; a gyerek képességei és a szülők aspirációi közötti szakadék. Mindezek igazolására azonban további kutatások szükségesek.

I. TÁBLA

„Igényel-e tájékoztatást arról, hogy...

	Dunántúl	Budapest
milyen feltételek között dolgozik az iskola”	79	69
az egyes tantárgyakból mik a követelmények”	86	87
milyen módszerrel és milyen tankönyvekből tanítják az egyes tantárgyakat”	84	82
milyen eredményeket érnek el a gyerekek más iskolákhoz képest”	79	70
az iskola volt diákjai hol és milyen eredménnyel tudták folytatni tanulmányaikat”	72	61

A táblázat adatai azt mutatják, hogy a szülők nagy része számára az iskola még mindig egy fekete doboz, hiszen jóval többet szeretnének tudni annak működéséről, mint amennyi információval rendelkeznek róla. Sokkal többet szeretnének tudni arról, hogy milyen feltételek között dolgozik az iskola, hogy mennyire eredményes egy adott iskola más iskolákhoz képest. Ennél kisebb mértékben – de a szülők közül viszonylag sokan – szeretnék tudni, hogy az iskola volt tanulói hol és milyen eredménnyel tudták folytatni tanulmányaikat.

Az iskolai tájékoztatás formái

Az előzőekben azt vizsgáltuk, hogy miről tájékoztasson az iskola. Kérdőívünkkel azonban arra is kerestük a választ, hogy hogyan történjék a tájékoztatás, vagyis hogy a szülők a tájékoztatás mely formáit kedvelik a legjobban. A két felvétel adatai kissé nehezen összehasonlíthatóak, mert nem azonos módszerrel dolgoztuk fel őket, viszont a lényegyet tekintve a következők mondhatók el.

A dunántúli válaszolók esetében a rangsor 1–2. helyére a hagyományos formák (szülői értekezlet, illetve a fogadóóra: 86–55%) kerültek. A két forma közül jóval magasabb a szülői értekezlet említési gyakorisága. A rangsor 3. helyére egy új forma került: a kötetlen tanár-szülő találkozó (51%).

Noha a budapesti szülők esetében is a rangsor élére kerültek a hagyományos formák (szülői értekezlet-fogadóóra: 33%), viszont meglehetősen magas (a szülők fele) az új formákat igénylők aránya: rendszeres beszélgetés a tanárokkal (28%); kötetlen tanár-szülő találkozó (21%).

A kapott adatokból a “személyes kapcsolattartás” fontossága olvasható ki. A fogadóórát, a rendszeres beszélgetést a tanárokkal, és a kötetlen tanár-szülő találkozót választó szülők magas aránya megerősíti korábbi feltevéseink helyességét, vagyis azt, hogy a szülők jó része szívesen új alapokra helyezné az iskola és a szülői ház kapcsolatát, amelyben a tanulási folyamatot közös ügynek – szülő-gyerek-tanár közös ügyének – tekintik, amelyben elengedhetetlen a folyamatos konzultálás. Az adatok még egy jelentős dologra hívják fel figyelmünket: a szülők a kapcsolattartás színhelyétül az iskolát jelölik meg. Mindkét köz-

véleménykutatás adatai között alacsony értéket kapott a családlátogatás (10–12%), amely azt igazolja, hogy a szülők nem igénylik, hogy a tanárok megismerjék gyermekük családi környezetét, inkább a “tudás” megfelelő módú átadását várják el az iskolától, amelyhez az adatok szerint nem tartozik hozzá az, hogy mit hoz otthonról a gyerek.

Összegzésül elmondhatjuk, hogy a korábbi állítások ellenére – az adatok alapján – igaztalanoknak tűnik az a vád, miszerint a szülők érdektelenek az iskola ügyei iránt. Az általunk megkérdezett szülők folyamatosan szemmel tartják gyermekük előrehaladását, és az ő érdekekben a tanárokkal egyfajta partnerkapcsolat kialakítására törekcsenek. Igénylik a rendszeres konzultációt, és szeretnének az iskola működési feltételéről, eredményességéről több információt kapni. A szülők értékei oktatáscentrikusak, még akkor is, ha hangsúlyozzák, hogy az iskolának nemcsak az oktatás a feladata, hanem a nevelés is. Bár a szülők a túl-méretezett tananyaggal messze nem értenek egyet, gyermekük jövője érdekében vállalják a gyerekekkel közösen a tananyaggal való megbirkózást.

A felhasznált közvéleménykutatások:

Szigeti Jenő–Szemerszki Mariann–Drahos Péter: Egyházi iskolák indítása Magyarországon. Bp., Oktatókutatató Intézet, 1992. (Kutatás közben 184)

Halász Gábor: Társadalmi igények, iskola, oktatáspolitiká. Bp., Oktatókutatató Intézet, 1991. (Kutatás közben 167)

Györgyi Zoltán–Junghaus Ibolya: Budapesti szülők véleménye az iskoláról, az iskolai szolgáltatásokról és a tájékoztatásról. Bp., Oktatókutatató Intézet, 1991.

Biro Lajos–Junghaus Ibolya: Dunántúli szülők véleménye a helyi oktatás néhány kérdéséről. Bp., Oktatókutatató Intézet, 1992.

Junghaus Ibolya

FELVÉTELI SZELEKCIÓ A SZERKEZETVÁLTÓ ISKOLÁKBAN

1991–92-ben az MKM megbízásából szociológiai kutatást folytattunk az iskolai szerkezet átalakításáról. 40 olyan iskolában készítettünk esettanulmányokat, amelyek 1991-ben 6 vagy 8 osztályos gimnáziumi osztályokat indítottak. Az alábbiakban az iskolák felvételi szelekciójára vonatkozó adatokat elemezzük.

Felvételi követelmények a szerkezetváltó iskolákban

A felvételi vizsgák során a szerkezetváltó iskolák az I. táblázatban található felvételi követelmények elé állították 10–12 éves jelentkezőiket. Egy-egy iskola természetesen többféle felvételi módszert is alkalmazott. Az, hogy az általános iskolai érdemjegyeket a felvételinél csak az iskolák 38%-a vette figyelembe arra utal, hogy sokan olyan mértékig elégedetlenek voltak az általános iskolákkal, hogy a gyerekek teljesítményéről alkotott ítéleteikben sem bíztak. Mint az adatokból kiderül 1992-ben nőtt a pszichológiai tesztek is alkalmazó iskolák aránya.

Az írásbeli tesztek a legtöbb esetben (93%) valamilyen módon a matematika és a magyar tantárgyakhoz kapcsolódtak, mindössze az iskolák 7%-ában alkalmaztak más tantárgyból is felvételi tesztet. A felvételi vizsgák a legtöbb iskolában 2 napig tartottak, a legtöbb iskolában pontozásos módszert és a gyerekek azonosítására kódszámokat alkalmaztak.